

УДК 346.9

ПОРЯДОК ЗДІЙСНЕННЯ ЗАХОДІВ ДЕРЖАВНОГО НАГЛЯДУ (КОНТРОЛЮ) У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сергійчук В.В.,
юридичний консультант

У статті розглядається порядок здійснення заходів державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності відповідно до законодавства України, формулюються положення, спрямовані на його вдосконалення.

Ключові слова: *порядок, заходи державного нагляду (контролю), господарська діяльність, контрольні органи, законодавство України, планові заходи, позапланові заходи, суб'єкт господарювання.*

В статье рассматривается порядок осуществления мероприятий государственного надзора (контроля) в сфере хозяйствования в соответствии с законодательством Украины, формулируются положения, направленные на его усовершенствования.

Ключевые слова: *порядок, мероприятия государственного надзора (контроля), хозяйственная деятельность, контролирующие органы, законодательство Украины, плановые мероприятия, внеплановые мероприятия, субъект хозяйствования.*

Sergiichuk V.V. THE PROCEDURE OF STATE SUPERVISION (CONTROL) IN BUSINESS ACTIVITY

This article is about the procedure for state supervision (control) of business activities in accordance with the legislation of Ukraine, formulates proposals aimed at its improvement.

Key words: *procedure, measures of state supervision (control), business activities, controlling bodies, legislation of Ukraine, planned measures, unplanned measures, business entity.*

Постановка проблеми. Із підписанням Угоди про асоціацію з Європейським Союзом в Україні почалась адміністративна реформа з метою адаптації законодавства України до Європейського Союзу, одним із найактуальніших питань якої стало скорочення та реформування органів державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності й зменшення кількості контрольних-наглядових функцій. Правове регламентування загального порядку здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності відіграє дуже важливу роль, забезпечуючи реалізацію таких принципів його здійснення, як об'єктивність, неупередженість, відкритість і прозорість.

Ступінь розробленості проблеми. Окремими питаннями аналізованої проблеми займалися А.В. Бондар, В.В. Добровольська, О.В. Легка, М.Г. Ісаков, І.С. Орехова, В.С. Щербина та інші науковці.

Мета статті – визначення порядку здійснення заходів державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності, формулювання положень, спрямованих на його вдосконалення, пропозицій щодо вирішення спірних питань.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають під час здійснення заходів державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності.

Предмет дослідження – порядок здійснення заходів державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності.

Виклад основного матеріалу. Порядок здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності для більшості контрольних органів регламентується положеннями Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», проте його дія не по-

ширюється на здійснення контрольних заходів Державною фіскальною службою України, Державною службою експортного контролю України, Державною фінансовою інспекцією України, Антимонопольним Комітетом України, Державною інспекцією ядерного регулювання України, Державною авіаційною службою України, Державною службою України з питань праці, а також під час проведення оперативно-розшукової діяльності, дізнання, прокурорського нагляду, досудового слідства і правосуддя та банківського нагляду.

Відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність», Національний банк України здійснює банківський нагляд у формі інспекційних перевірок і безвиїзного нагляду [5, ст. 67]. Проте в Постанові Кабінету Міністрів України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» немає Національного банку України серед контрольних органів. Отже, існує певна неузгодженість положень законодавства України.

З етимологічного погляду, термін «порядок» означає стан, коли все робиться, виконується як слід, відповідно до певних вимог [15, с. 472].

Порядок проведення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності можна визначити як регламентовану нормативно-правовими актами діяльність уповноважених законом органів виконавчої влади щодо здійснення заходів державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності.

Державний нагляд (контроль) здійснюється за місцем провадження господарської діяльності суб'єкта господарювання або його відокремлених підрозділів або в приміщенні органу державного нагляду (контролю) у випадках, передбачених законом [6, ст. 4]. Законодавство України не містить визначення поняття місця провадження господар-

ської діяльності суб'єкта господарювання. Відповідно до Цивільного кодексу України, місцезнаходженням юридичної особи є фактичне місце ведення діяльності чи розташування офісу, із якого проводиться щоденне керування діяльністю юридичної особи (переважно знаходиться керівництво) та здійснення управління й обліку [4, ст. 93]. Згідно із Податковим кодексом України, фактичною вважається перевірка, що здійснюється за місцем фактичного провадження платником податків діяльності, розташування господарських або інших об'єктів права власності такого платника [3, п. 75.1.3].

Отже, місцем провадження господарської діяльності суб'єкта господарювання є місце безпосереднього здійснення діяльності відповідно до установчих документів чи розташування господарських або інших об'єктів права власності суб'єкта господарювання.

Відокремленими підрозділами суб'єкта господарювання може бути філія чи представництво [4, ст. 95]. Відповідно до Порядку проведення перевірок органами Державної інспекції техногенної безпеки України (на сьогодні ці функції виконує Державна служба України з надзвичайних ситуацій), об'єкт перевірки – будівля, приміщення, споруда, які перебувають у власності або користуванні суб'єкта господарювання та використовуються для провадження господарської й некомерційної господарської діяльності; а також міністерства та інші органи виконавчої влади, їхні територіальні органи, органи місцевого самоврядування; аварійно-рятувальні й диспетчерські служби [9, п. 1.4]. Аналізуючи це визначення, під приміщенням органу державного нагляду (контролю) необхідно розуміти будівлю чи споруду або їхню частину, які на законних підставах використовуються органами державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності для виконання своїх функцій. Отже, законним визнається проведення заходів державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: за місцем провадження господарської діяльності суб'єкта господарювання; за місцем провадження господарської діяльності відокремлених підрозділів суб'єкта господарювання; у приміщенні органу державного нагляду (контролю) у випадках, передбачених законом. У випадку невиконання цих вимог суб'єкт господарювання має право на оскарження в установленому законом порядку неправомірних дій органів державного нагляду (контролю) та їхніх посадових осіб.

Якщо суб'єкт господарювання на відповідний плановий період включений до планів здійснення заходів державного нагляду (контролю) одночасно кількох органів державного нагляду (контролю), відповідні планові заходи здійснюються органами державного нагляду (контролю) комплексно – одночасно всіма органами державного нагляду (контролю), до планів здійснення заходів державного нагляду (контролю) яких включено суб'єкт господарювання [6, ст. 4].

Для здійснення планового або позапланового заходу орган державного нагляду (контролю) видає наказ, який має містити наймену-

вання суб'єкта господарювання, щодо якого буде здійснюватися захід, і предмет перевірки. На підставі наказу оформляється посвідчення (направлення) на проведення заходу, яке підписується керівником або заступником керівника органу державного нагляду (контролю) (із зазначенням прізвища, ім'я по батькові) і засвідчується печаткою. У посвідченні (направленні) на проведення заходу зазначаються: найменування органу державного нагляду (контролю), що здійснює захід; найменування суб'єкта господарювання та/або його відокремленого підрозділу або прізвище, ім'я по батькові фізичної особи – підприємця, щодо діяльності яких здійснюється захід; місцезнаходження суб'єкта господарювання й/або його відокремленого підрозділу, щодо діяльності яких здійснюється захід; номер і дата наказу, на виконання якого здійснюється захід; перелік посадових осіб, які беруть участь у здійсненні заходу, із зазначенням їхньої посади, прізвища, ім'я по батькові; дата початку й дата закінчення заходу; тип заходу (плановий або позаплановий); вид заходу (перевірка, ревізія, обстеження, огляд, інспектування тощо); підстави для здійснення заходу; предмет здійснення заходу; інформація про здійснення попереднього заходу (тип заходу і строк його здійснення). Посвідчення (направлення) є чинним лише протягом зазначеного в ньому строку здійснення заходу. Перед початком здійснення заходу посадові особи органу державного нагляду (контролю) зобов'язані пред'явити керівнику суб'єкта господарювання або уповноваженій ним особі посвідчення (направлення) та службове посвідчення, що засвідчує посадову особу органу державного нагляду (контролю), і надати суб'єкту господарювання копію посвідчення (направлення). Посадова особа органу державного нагляду (контролю) без посвідчення (направлення) на здійснення заходу та службового посвідчення не має права здійснювати державний нагляд (контроль) суб'єкта господарювання. Суб'єкт господарювання має право не допускати посадових осіб органу державного нагляду (контролю) до здійснення заходу, якщо вони не пред'явили документів [6, ст. 7].

Відповідно до ч. 3 ст. 4 Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», планові та позапланові заходи здійснюються в робочий час суб'єкта господарювання, установлений його правилами внутрішнього трудового розпорядку. Трудове законодавство не містить визначення поняття «робочий час». У науковій літературі його визначено як час, протягом якого працівник, згідно із законодавством, колективним і трудовим договором, із підпорядкуванням правилам внутрішнього трудового розпорядку, повинен виконувати свої трудові обов'язки на підприємстві, в установі, організації або у фізичної особи – роботодавця [14, с. 259]. Згідно зі ст. 142 Кодексу законів про працю України, трудовий розпорядок на підприємствах, в установах, організаціях визначається правилами внутрішнього трудового розпорядку, які затверджуються трудовими колективами

за поданням власника або уповноваженого ним органу й виборним органом первинної профспілкової організації (профспілковим представником) на основі типових правил [1, с. 142].

Отже, особам, які здійснюють заходи державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності, необхідно ознайомитись із правилами внутрішнього розпорядку на підприємстві, в установі організації, де вони проводять вказані заходи, і здійснювати їх лише в той час, який зазначений у правилах, оскільки здійснення заходів державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності до початку робочого дня чи після його закінчення не допускається.

Згідно із ч. 11 ст. 4 Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», плановий чи позаплановий захід повинен здійснюватися у присутності керівника, або його заступника, або уповноваженої особи суб'єкта господарювання [6, ст. 4].

З аналізу цього положення постає питання: як з'ясувати, що особа уповноважена бути присутньою під час заходів державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності? У цьому випадку можливі дві ситуації: перша – це коли керівник суб'єкта господарювання призначає конкретну особу, яка буде брати участь під час здійснення заходів державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності постійно; друга – коли керівник суб'єкта господарювання, знаючи, що буде тимчасово відсутній і що в цей час будуть проводитись заходи державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності, призначає особу для виконання функцій тимчасово відсутнього керівника. У цих випадках має видаватись внутрішній організаційно-розпорядчий документ на підприємстві, в установі, організації, у якому на конкретного працівника покладаються обов'язки брати участь у здійсненні заходів державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності. Після з'ясування повноважень осіб на здійснення заходів державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності Закон України «Про основні засади здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» зобов'язує посадову особу органу державного нагляду (контролю) перед початком здійснення державного нагляду (контролю) внести запис до відповідного журналу суб'єкта господарювання (за його наявності) [6, ст. 4]. Відповідно до наказу Державного комітету України з питань розвитку підприємництва «Про затвердження форми та Порядку ведення Журналу відвідань суб'єктів підприємницької діяльності контролюючими органами (Журнал реєстрації перевірок)», сторінка журналу містить графі: порядковий номер перевірки; мета й характер перевірки; назва органу, що здійснює перевірку; прізвище, ім'я по батькові особи, котра здійснює перевірку; номер службового посвідчення та посада особи, котра здійснює перевірку; дата видання й номер направлення або припису щодо здійснення перевірки; строк проведення перевірки: початок і закін-

чення; підпис особи, яка здійснює перевірку; примітки [12]. Журнал прошивається суб'єктом підприємницької діяльності та завіряється печаткою й підписом директора чи власника (для юридичних осіб) або тільки підписом (для фізичних осіб) суб'єкта підприємницької діяльності [12, п. 6]. Отже, журнал проведення перевірок суб'єктів господарювання є важливою гарантією від незаконної перевірки, оскільки відмова посадової особи контролюючого органу від підпису в журналі дає право суб'єкту господарювання не допустити її до проведення перевірки.

Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» містить гарантійну норму для суб'єктів господарювання, що виробництво (виготовлення) або реалізація продукції, виконання робіт, надання послуг суб'єктами господарювання можуть бути призупинені виключно за рішенням суду. Відновлення виробництва (виготовлення) або реалізації продукції, виконання робіт, надання послуг суб'єктами господарювання після призупинення можливе з моменту отримання органом державного нагляду (контролю), який ініціював призупинення, повідомлення суб'єкта господарювання про усунення ним усіх установлених судом порушень [6, ст. 4]. Проте, на нашу думку, ця норма не є досконалою. Відновлення після призупинення можливе після отримання органом державного нагляду (контролю), який ініціював призупинення, повідомлення суб'єкта господарювання про усунення ним усіх установлених судом порушень. Отже, закон не вимагає проведення повторної перевірки для встановлення факту усунення виявлених порушень. Закон також не вимагає дозволу органу державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності для відновлення роботи. Виходячи із цієї норми, суб'єкт господарювання лише направляє повідомлення, що порушення усунути й після отримання його органом нагляду (контролю) може відновлювати виробництво (виготовлення) або реалізацію продукції, виконання робіт, надання послуг. Але де ж гарантія того, що в повідомленні суб'єкта господарювання містяться достовірні дані? Як нам видається, у законі необхідно було закріпити положення, що відновлення виробництва (виготовлення) або реалізації продукції, виконання робіт, надання послуг суб'єктами господарювання після призупинення можливе після підтвердження органом державного нагляду (контролю), який ініціював призупинення, що суб'єкт господарювання усунув установлені судом порушення.

Однією з вимог законодавства щодо державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності є те, що посадовій особі органу державного нагляду (контролю) забороняється здійснювати державний нагляд (контроль) щодо суб'єктів господарювання, із якими (або із службовими особами яких) посадова особа перебуває в родинних стосунках [6, ст. 4].

Аналізуючи цю норму, можемо констатувати, що виникають питання: які стосунки є родинними, адже для законодавства про за-

побігання корупції більш характерними поняттями є «близькі особи» чи «безпосереднє підпорядкування»? Як підтвердити факт родинних стосунків між посадовою особою органу державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності й суб'єктом господарювання (або зі службовими особами суб'єкта господарювання)? На жаль, законодавство з державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності відповіді на ці питання не дає. Відповідно до Роз'яснення Національного банку України щодо практичного застосування окремих вимог нормативно-правового акта Національного банку України, поняттями «родичі», «родинні стосунки» охоплюється коло осіб, які пов'язані між собою певним ступенем споріднення. Такими особами можуть бути близькі родичі за походженням, зокрема батьки, діти, баба, дід, прабаба, прадід, внуки, правнуки, брат та сестра (повнорідні й неповнорідні), двоюрідні брати й сестри, тітка, дядько, племінниця, племінник. Усиновлений та усиновлювач прирівнюються до родичів за походженням. Що стосується документів, які підтверджують родинні стосунки, то варто зазначити, що законодавство України не встановлює їхнього вичерпного переліку. Перелік документів, які необхідні для того, щоб установити родинні стосунки осіб, визначається в кожному випадку окремо, залежно від ступеня їхнього споріднення. Такими документами, відповідно до Закону України «Про органи реєстрації актів громадянського стану», можуть бути паспорт, свідоцтва про шлюб, про народження, про розірвання шлюбу, про встановлення батьківства, перемену прізвища, імені. У разі відсутності документів про підтвердження родинних стосунків їх підтвердження здійснюється в судовому порядку [13, п. 2]. Отже, тягар недопущення здійснення заходів державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності щодо суб'єкта господарювання (чи його службової особи), з яким посадова особа органу державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності перебуває в родинних стосунках, лежить на останній.

Одним із важливих прав, пов'язаних із можливістю доведення в суді порушень закону під час здійснення заходів державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності, є те, що органи державного нагляду (контролю) та суб'єкти господарювання мають право фіксувати процес здійснення планового або позапланового заходу чи кожну окрему дію засобами аудіо- та відеотехніки, не перешкоджаючи здійсненню такого заходу [6, ст. 4]. Надання такого права дасть змогу використати в суді як джерело доказів аудіо- чи відеозапис для доведення чи спростування обставин порушення вимог законодавства під час здійснення заходів державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності.

Планові заходи здійснюються відповідно до річних або кварталних планів, які затверджуються органом державного нагляду (контролю) до 01 грудня року, що передуює плановому, або до 25 числа останнього міся-

ця кварталу, що передуює плановому. Протягом одного року проведення більш як одного планового заходу державного нагляду (контролю) щодо одного суб'єкта господарювання не допускається [6, ст. 5]. Отже, проведення більш як однієї планової перевірки, ревізії, огляду, обстеження чи інших дій щодо одного суб'єкта господарювання не допускається. На жаль, Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» не містить визначення понять цих заходів нагляду (контролю). Окрім цього, відповідно до приписів окремих законодавчих актів, такі заходи можуть здійснюватись у формі інспектування. Організація інспектування є Державна архітектурно-будівельна інспекція України, Державна екологічна інспекція України, Державна інспекція навчальних закладів України, Державна інспекція енергетичного нагляду України, Державна інспекція ядерного регулювання України, Державна фінансова інспекція України.

Відповідно до Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні», інспектування здійснюється органом державного фінансового контролю у формі ревізії та полягає в документальній і фактичній перевірці певного комплексу або окремих питань фінансово-господарської діяльності підконтрольної установи, яка повинна забезпечувати виявлення наявних фактів порушення законодавства, установлення винних у їх допущенні посадових і матеріально відповідальних осіб. Результати ревізії викладаються в акті. Перевірка державних закупівель полягає в документальному та фактичному аналізі додержання підконтрольними установами законодавства про державні закупівлі та проводиться органом державного фінансового контролю на всіх стадіях державних закупівель. Результати перевірки державних закупівель викладаються в акті [7, ст. 4].

Отже, існує певна неузгодженість законодавчої термінології в законодавстві щодо проведення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності. Якщо відповідно до Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» перевірка, ревізія, огляд і обстеження є самостійними заходами здійснення державного нагляду (контролю), то згідно із Законом України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» ревізія є формою інспектування та здійснюється шляхом перевірки, проте перевірка державних закупівель є самостійним заходом здійснення державного нагляду (контролю). Відповідно до Податкового кодексу України, контрольні органи мають право проводити камеральні, документальні (планові або позапланові; виїзні або невиїзні) та фактичні перевірки [3, ст. 75]. Згідно з Положенням про порядок проведення перевірок додержання законодавства про захист економічної конкуренції, органи Антимонопольного комітету України проводять планові та позапланові виїзні перевірки [11, п. 2]. Повітряний кодекс України надає право уповноваженим органам проводити планові й

позапланові перевірки з метою визначення відповідності утримувача сертифіката вимогам, які встановлені авіаційними правилами України або іншими нормативно-правовими актами [2, ст. 15].

План здійснення заходів державного нагляду (контролю) на наступний плановий період повинен містити конкретні календарні дати початку кожного планового заходу державного нагляду (контролю) та строки їх здійснення. План здійснення заходів державного нагляду (контролю) на відповідний плановий період оприлюднюється на офіційному веб-сайті органу державного нагляду (контролю) не пізніше ніж за 10 днів до початку відповідного планового періоду [6, ст. 5].

Важливою гарантією забезпечення принципів плановості й гарантування прав суб'єкту господарювання стало закріплення положення про необхідність завчасного повідомлення суб'єкта господарювання про здійснення перевірки органом державного нагляду (контролю). Органи державного нагляду (контролю) здійснюють планові заходи з державного нагляду (контролю) за умови письмового повідомлення суб'єкта господарювання про проведення планового заходу не пізніше як за десять днів до дня здійснення цього заходу. Повідомлення має містити таке: дату початку й дату закінчення здійснення планового заходу; найменування юридичної особи або прізвище, ім'я по батькові фізичної особи – підприємця, щодо діяльності яких здійснюється захід; найменування органу державного нагляду (контролю). Повідомлення надсилається рекомендованим листом чи телефонограмою за рахунок коштів органу державного нагляду (контролю) або вручається особисто керівнику чи уповноваженій особі суб'єкта господарювання під розписку [6, ст. 5].

Відповідно до Інструкції щодо заповнення форми державного статистичного спостереження № 11-зв'язок «Звіт про продукцію зв'язку» (поштою – квартальна), рекомендоване поштове відправлення – поштове відправлення (лист, поштова картка, бандероль, секограма, дрібний пакет, мішок «М»), що приймається для пересилання без зазначення суми оголошеної цінності вкладення з видачею відправникові розрахункового документа про прийняття й доставляється (вручається) адресатові (одержувачу) під розписку [10, п. 2]. Згідно з Типовою інструкцією з діловодства у центральних органах виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих органах виконавчої влади, телефонограмою є документ, що доставляється каналами електрозв'язку [8, п. 148]. На жаль, законодавство не містить поняття розписки, її форми та змісту, які дали б змогу стверджувати, що суб'єкт господарювання був належним чином повідомлений. Розпискою в цьому випадку можна вважати письмовий документ, виданий керівником чи уповноваженою особою суб'єкта господарювання про отримання повідомлення про проведення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності.

Проте постає низка питань: 1) питання про необхідність печатки суб'єкта господарюван-

ня на розписці чи самого підпису керівника чи уповноваженої особи суб'єкта господарювання буде достатньо для належного підтвердження? 2) ця розписка має бути написана власноручно чи надрукована, а потім підтверджена підписом? 3) чи необхідно реєструвати цю розписку в журналі обліку вихідної кореспонденції? Уважаємо, що для належного підтвердження отримання суб'єктом господарювання цього повідомлення необхідно, щоб ця розписка була написана власноручно, підтверджена підписом керівника чи уповноваженої суб'єктом господарювання особи та зареєстрована в журналі обліку вхідної кореспонденції.

Позаплановими заходами державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності прийнято вважати такі заходи державного нагляду (контролю), які не включені до плану-графіку уповноваженого органу контролю, проте необхідність проведення якого зумовлюється певними причинами. У Законі України «Про основні засади здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» міститься вичерпний перелік підстав для здійснення позапланових заходів, проте для органів державного нагляду (контролю), на яких не поширюється дія вказаного закону, підстави проведення позапланових заходів дещо відрізняються. Як приклад, пропонуємо розглянути підстави проведення позапланових заходів Державною фінансовою інспекцією України. Згідно із Законом України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні», позаплановою виїзною ревізією вважається ревізія, яка не передбачена в планах роботи органу державного фінансового контролю й проводиться за наявності хоча б однієї з таких обставин: 1) підконтрольною установою подано в установленому порядку скаргу про порушення законодавства посадовими особами органу державного фінансового контролю під час проведення планової чи позапланової виїзної ревізії, у якій міститься вимога про повне або часткове скасування результатів відповідної ревізії; 2) у разі виникнення потреби в перевірці відомостей, отриманих від особи, яка мала правові відносини з підконтрольною установою, якщо підконтрольна установа не надасть пояснення та їх документальні підтвердження на обов'язків письмовий запит органу державного фінансового контролю протягом десяти робочих днів з дня отримання запиту; 3) проводиться реорганізація (ліквідація) підконтрольної установи; 4) у разі надходження доручення щодо проведення ревізій у підконтрольних установах від Кабінету Міністрів України, органів прокуратури, органів доходів і зборів, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, у якому містяться факти, що свідчать про порушення підконтрольними установами законів України, перевірку додержання яких зараховано законом до компетенції органів державного фінансового контролю; 5) у разі, коли вищий орган державного фінансового контролю в порядку контролю за достовірністю висновків нижчого органу державного фінансового контролю здійснив перевірку актів ревізії, складених нижчим органом державного фінансового контролю, і виявив їх невідповід-

ність вимогам законів. Позапланова виїзна ревізія в цьому випадку може ініціюватися вищим органом державного фінансового контролю лише в тому разі, коли стосовно посадових або службових осіб нижчого органу державного фінансового контролю, які проводили планову або позапланову виїзну ревізію зазначеної підконтрольної установи, розпочато службове розслідування або у випадку повідомлення їм про підозру в учиненні кримінального правопорушення. Позапланова виїзна ревізія може здійснюватися лише за наявності підстав для її проведення на підставі рішення суду. Орган або особа, що ініціює проведення позапланової виїзної ревізії, подає до суду письмове обґрунтування підстав такої ревізії та дати її початку й закінчення, документи, які свідчать про виникнення підстав для проведення такої ревізії, а також на вимогу суду – інші відомості. Тривалість позапланової виїзної ревізії не повинна перевищувати 15 робочих днів [7, п. 11].

Отже, підстави здійснення позапланових заходів державного нагляду (контролю) Державною фінансовою інспекцією відрізняються від закріплених у Законі України «Про основні засади здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», оскільки його дія не поширюється на Державну фінансову інспекцію.

Висновки. Однією з найважливіших функцій будь-якої держави є охорона життя, здоров'я й безпеки населення. Для ефективного здійснення цього завдання виникає необхідність у реалізації діяльності, спрямованої на здійснення заходів перевірки дотримання цих прав, одним із напрямів якої є державний нагляд (контроль) у сфері господарської діяльності. Хоча Конституція України гарантує право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом, а право без обмежень здійснювати діяльність, яка не заборонена законодавством і не суперечить йому, становить один із визначальних принципів здійснення господарської діяльності, проте на державу покладається обов'язок захищати права споживачів, здійснювати контроль за якістю й безпечністю продукції та всіх видів послуг і робіт. Головним суб'єктом здійснення контрольної діяльності є держава через механізм наділення її повноваженнями реального впливу на суспільство.

У результаті аналізу порядку здійснення заходів державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності були зроблені такі висновки. По-перше, відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність», Національний банк України здійснює банківський нагляд у формі інспекційних перевірок і безвиїзного нагляду, проте в Постанові Кабінету Міністрів України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» немає Національного банку України серед контрольних органів. По-друге, не надано визначення поняття «порядок здійснення заходів державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності». Тому нами запропоновано порядок проведення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності визначити як регламентовану нормативно-правовими актами діяльність

уповноважених законом органів виконавчої влади щодо здійснення заходів державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності. По-третє, Закон України «Про основні засади здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» не містить визначення поняття «місце провадження господарської діяльності суб'єкта господарювання». Тому ми пропонуємо місцем провадження господарської діяльності суб'єкта господарювання вважати місце безпосереднього здійснення діяльності відповідно до установчих документів чи розташування господарських або інших об'єктів права власності суб'єкта господарювання. По-четверте, на нашу думку, недосконалою є норма ст. 4 Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», яка містить положення, що виробництво (виготовлення) або реалізація продукції, виконання робіт, надання послуг суб'єктами господарювання можуть бути призупинені виключно за рішенням суду.

Отже, законодавство України зі здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності містить велику кількість суперечностей і прогалин у регулюванні, які потребують термінового вирішення шляхом прийняття нових законодавчих актів і внесення змін до чинних з метою ефективного функціонування державних органів у цій сфері та забезпечення прав суб'єктів господарювання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.1971 р. № 322-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/322-08/page>.
2. Повітряний кодекс України : Закон України від 19.05.2011 р. № 3393-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 48–49. – Ст. 536.
3. Податковий кодекс : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № № 13–14, 15–16, 17. – Ст. 112.
4. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.
5. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 5–6. – Ст. 30.
6. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : Закон України від 05.04.2007 р. № 877-V // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 29. – Ст. 389.
7. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні : Закон України від 26.01.1993 р. № 2939-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 13. – Ст. 110.
8. Типова інструкція з діловодства у центральних органах виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим : Постанова Кабінету Міністрів України від 30.11.2011 р. № 1242 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1242-2011-p/page>.
9. Порядок проведення перевірок органами Державної інспекції техногенної безпеки України : Наказ Міністерства надзвичайних ситуацій України від 25.05.2012 р. № 863 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1054-12>.
10. Інструкція щодо заповнення форми державного статистичного спостереження № 11-зв'язок «Звіт про продукцію зв'язку» (поштою – квартальна) : Наказ Державного комітету статистики України від 06.06.2005 р. № 143 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1371-05>.

11. Положення про порядок проведення перевірок додержання законодавства про захист економічної конкуренції : Розпорядження Антимонопольного комітету України від 25.12.2001 р. № 182-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0139-02>.

12. Про затвердження форми та Порядку ведення Журналу відвідання суб'єктів підприємницької діяльності контролюючими органами (Журнал реєстрації перевірок) : Наказ Державного комітету України з питань розвитку підприємництва від 10.08.1998 р. № 18 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0619-98>.

13. Роз'яснення Національного банку України щодо практичного застосування окремих вимог нормативно-правового акта Національного банку України від 03.04.2008 р. № 13-121/1456-4193 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v4193500-08>.

14. Трудове право України : [підручник для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл.] / [В.В. Жернаков, С.М. Прилипко, Ярошенко та інші] ; за ред. В.В. Жернакова. – Х., 2012. – 496 с.

15. Ковальова Т.В. Глумачний словник української мови / Т.В. Ковальова, Л.П. Коврига. – Х. : Синтекс, 2012. – 672 с.

УДК 346.9

ЗАСОБИ ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ ФІКТИВНОМУ ПІДПРИЄМНИЦТВУ ЛЕГІТИМНИМИ СУБ'ЄКТАМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Шкіптан Д.В., аспірант
кафедри правового регулювання економіки
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана,
адвокат, керуючий партнер
Адвокатського об'єднання «А.Д.ХОК»

Стаття присвячена дослідженню питання запобігання і протидії фіктивному підприємництву легітимними суб'єктами господарювання. Проаналізовано нормативно-правові акти та судову практику щодо ефективності існуючої системи засобів запобігання і протидії фіктивному підприємництву органами державної влади та легальними суб'єктами господарювання.

Ключові слова: *фіктивне підприємництво, легітимні суб'єкти господарювання, попередження фіктивного підприємництва, протидія фіктивному підприємництву, запобігання фіктивного підприємництва.*

Статья посвящена исследованию вопроса предотвращения и противодействия фиктивному предпринимательству легитимными субъектами хозяйствования. Проанализированы нормативно-правовые акты и судебную практику по эффективности существующей системы средств предотвращения и противодействия фиктивному предпринимательству органами государственной власти и легальными субъектами хозяйствования.

Ключевые слова: *фиктивное предпринимательство, легитимные субъекты хозяйствования, предупреждение фиктивного предпринимательства, противодействие фиктивному предпринимательству, предотвращение фиктивного предпринимательства.*

Shkriptan D.V. MEANS OF PREVENTING AND COMBATING FICTITIOUS BUSINESS LEGITIMATE BUSINESS ENTITIES

The article investigates issue of preventing and combating fictitious business legitimate business entities. Analyzed regulations and jurisprudence on effectiveness of existing means of preventing and combating fictitious business public authorities and legal business entities.

Key words: *fictitious business, legitimate business entities, preventing fictitious business, countering fictitious enterprise, preventing fictitious business.*

Постановка проблеми. Актуальність теми дослідження обумовлена значним збільшенням злочинів у сфері господарської діяльності, а особливо – фіктивним підприємництвом, відсутністю науково обґрунтованих механізмів захисту легітимних суб'єктів господарювання, необхідністю дослідження питань захисту прав таких суб'єктів.

Так як таке негативне явище, як фіктивне підприємництво, набирає обертів, то очевидним є збільшення порушення прав легітимних суб'єктів господарювання, що співпрацюють зі злочинними організаціями, самі того не підозрюючи.

Тому питання захисту, протидії та, головне, запобігання фіктивному підприємництву легітимними підприємствами на сьогодні є вкрай важливим, оскільки воно може гаран-

тувати оперативну реакцію на вчинене правопорушення і, як наслідок, попередження та захист від порушення прав суб'єктів господарювання, що здійснюють свою діяльність відповідно до положень законодавства.

Ступінь розробленості проблеми. Окремі аспекти досліджуваної теми опрацьовані такими вітчизняними та зарубіжними вченими, як В.П. Вишневський, Г.Л. Знаменський, О.Р. Кібенко, Д.Х. Липницький, В.К. Мамутов, І.Г. Побірченко, Б.Г. Розовський, В.В. Хахулін, О.В. Шаповалова, В.С. Щербина тощо.

Мета та завдання дослідження. Метою даного дослідження є обґрунтування засобів попередження та протидії фіктивному підприємництву та розробка практичних пропозицій щодо підвищення ефективності їх застосу-